

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תולדות תשס"ו

איך שומרים על הלב?

"לב רשעים כמעט"

"ויאהב יצחק את עֵשָׂו כי צִיד בפיו" (בראשית כה, כח).
מה פירוש המילים "כי צִיד בפיו"? ומדוע היתה זו סיבה ליצחק לאהוב את עֵשָׂו? הפשט הפשוט הוא, שהציד של עשו היה מגיע אל פיו של יצחק (ע"י אונקלוס ורש"י שם). כלומר, עֵשָׂו היה מפרנס את המשפחה. אבל חז"ל פירשו את הפסוק באופן אחר. חז"ל פירשו "כי ציד בפיו", שהיה עֵשָׂו צד את אביו בדיבורי פיו. היה שואל את אביו: אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן? (רש"י שם, כו) מראה את עצמו כצדיק וחסיד, שלא די לו במה שמעשרים את הגורן ואת היקב, הוא רוצה לעשר גם את הפסולת של הגורן והיקב (את התבן), וכן את המלח שכלל לא גדל בקרקע. את הכל הוא רוצה לעשר ולתת לה'. צדיק יותר מיעקב אביו, שמעשר רק את מה שצריך לעשר. והנה, הסבא מסלבודקא [הגה"צ ר' נתן צבי פינקל זצ"ל] הסביר, שמה שחז"ל אמרו על עֵשָׂו שהיה שואל את אביו כיצד מעשרים את המלח ואת התבן, אין הכוונה שאמר את הדברים רק כדי לרמות את אביו. לעשו באמת היו רגעי התרוממות, שבהם הוא מאד אהב את ה', עד שרצה לעשר אפילו את המלח ואת התבן. אלא שעֵשָׂו לא החזיק מעמד במדרגה זו. אחרי זמן קצר היה הולך שוב לשדה, וגוזל ורוצח (ע"י מכתב מאלהו ח"א עמ' 234 וח"ג עמ' 356). הפסוק הרי אומר: "לב רשעים כמעט" (משלי י, כ). גם לרשע יש לפעמים "לב", גם הוא מגיע לפעמים להתרוממות הנפש ולהשגות רוחניות. הבעיה היא שההשגות הללו הן "כמעט", הן אינן מחזיקות מעמד זמן רב, כי הרשע אינו עושה את הנדרש כדי לשמר אותן ולא לאבדן.

מאידך גיסא יש לציין, שאצל עשו לא רק רגעי התרוממות הנפש הן "כמעט" (לא מחזיקות מעמד), אלא גם רגעי הנפילה הן "כמעט". הרי חז"ל אמרו (ב"ב טז, ב) שעשו כפר בעיקר, שנאמר: "ולמה זה לי [בכורה]" (בראשית כה, לב), וכתוב: "זה אֶל-י ואנוהו" (שמות טו, ב). כלומר, עשו אומר: "למה זה אֶל-י" (דרשו "זה לי" במובן של "זה אֶל-י") - למה אני צריך את הקב"ה. ובכל זאת, מיד אחרי שעשו אומר כך, יעקב משביע אותו על מכירת הבכורה! והרי מה זה שבועה? - להשבע באמת של הקב"ה! הרי אסור לנו להשביע במשהו אחר. לא בעבודה זרה, כמובן, וגם לא בחפץ כלשהו (ע"י ספר המצוות לרמב"ם מ"ע ז). רק בה' אלקי ישראל מותר לנו להשביע. [ומה שמצינו לפעמים בחז"ל שנשבעו במקדש או בעבודת הקרבנות (כגון: ברכות לד, ב; שבת קכז, ב; יבמות לב, ב ועוד), הכוונה היא שנשבעו במי ששוכן במקדש, או במי שהעבודה נעשית עבורו, ולא במקדש או בעבודה עצמים

(ע"י ספר המצוות שם, ובפי' הרדב"ז על הרמב"ם הלכ' שבועות פי"א ה"ב בתירוץ השני)]. ממילא, אם יעקב משביע את עֵשָׂו בה', סימן שיעקב מבין שיש משמעות לשבועה כזאת אצל עֵשָׂו, שעֵשָׂו ירגיש ששבועה כזו תחייב אותו, אחרת אין טעם להשביעו. הרי שגם הכפירה של עֵשָׂו היא "כמעט", היא איננה כפירה מוחלטת. כשם שההתרוממות שלו אינה מוחלטת, כך גם הכפירה שלו אינה מוחלטת. הוא איננו צדיק, אבל גם הכפירה שלו איננה כפירה גמורה.

לפעמים גם הלב שלנו הוא "כמעט"

הפסוק אומר "לב רשעים כמעט", אבל כנראה לא רק ברשעים הלב הוא "כמעט". גם אצלנו, לפעמים, המצב הוא כזה. לא כל השגה שלנו נשארת קיימת בלבנו במלא עצמתה. יש לנו רגעי התרוממות, אבל יש גם רגעים אחרים.

החכם שואל בליל הסדר: "מה הַעֲדוֹת הַחֲקִים והמשפטים אשר צָנְהָ ה' אלקינו אתכם" (דברים ו, כ). מה עונים לו? - "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". איזו מין תשובה היא זו? וכי זו ההלכה היחידה בפסח, שאסור לאכול אחר הפסח אפיקומן?! הרי ישנם הרבה עֲדוֹת חוקים ומשפטים בפסח! מדוע א"כ אומרים לחכם רק הלכה זו? הפשט הפשוט הוא, שיש לַלְמֹד את החכם לא רק הלכה זו, אלא את כל הלכות הפסח. "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח (כו ו ל , עַד ההלכה האחרונה במסכת פסחים [פ"י מ"ח], שהיא: 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן'. בזה אכן מקבל החכם תשובה לשאלתו, "מה הַעֲדוֹת הַחֲקִים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם". ובכל זאת, היות ולא נאמר "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח עַד אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", אולי מותר לומר גם פירוש אחר בדברים: החכם שואל, "מה הַעֲדוֹת הַחֲקִים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם". כלומר, למה צריך כל כך הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים. זמן רב לפני פסח מתחילים כבר לנקות את הבית, ממרקים ושוטפים, מגעילים כלים, מוכרים את החמץ, ובודקים את החמץ, ושורפים את החמץ, אח"כ בליל הסדר אוכלים פסח ומצה, ומרור, ומספרים ביציאת מצרים, ושבעה ימים אוכלים רק מצות ולא חמץ, ולא הולכים לעבודה, ובזמן שבית המקדש קיים אוכלים קרבנות, וגם מצוות נוספות יש זכר ליציאת מצרים: שבת - זכר ליציאת מצרים; יו"ט - זכר ליציאת מצרים; תפילין - זכר ליציאת מצרים; ציצית - מזכירה את יציאת מצרים; וכן בכל יום בבקר ובערב מזכירים את יציאת מצרים בקריאת שמע. מה כל העדות והחוקים והמשפטים האלה? מדוע יש צורך

פועלת, גם זה הוא מפני שכך ה' גזר. לכן יש צורך במצוות הרבות, שיזכירו וישננו לנו ערב ובוקר ובהזדמנויות רבות נוספות את הלקח של מצרים, שלא חשוב מה פרעה רוצה, ולא חשוב מה החרטומים רוצים, ולא חשוב מה מישהו אחר רוצה, חשוב רק מה שה' רוצה, ואם ה' רוצה שהמצרים ישתו דם ויהודים ישתו מים, אז המצרים שותים דם והיהודים שותים מים, ויכולים כל חרטומי מצרים לעשות בלהטיהם מה שירצו, ושום דבר לא יעזור. בוש יכול להגיד מה שהוא רוצה, ושרון יכול להגיד מה שהוא רוצה, ומי שמנהל את העולם זה הקב"ה ולא בוש ולא שרון. אפילו לא ההסתדרות. את זה צריך תמיד להזכיר, מפני שהרושם האחרון משכח את הראשון. זהו הלקח שאתה צריך לשנן לעצמך בליל הסדר, וזהו הלקח שצריך ללוות אותך לכל ימות השנה. לכן אין מפטיירין אחר הפסח אפיקומן, כי במידה מסויימת גם אצלנו הלב הוא "כמעט", הרשמים של ליל הסדר לא יחזיקו מעמד אם לא נחזור ונרענן אותם שוב ושוב.

הפסוק אומר: "מִפֶּן רַגַל וְעַד רֵאשׁ אֵין בּוּ מְתָם" (ישעיהו א, 1). אמר על זה חכם אחד, שנרמז כאן, שגם אם יהודי מתעורר לתשובה בראש השנה וביום הכפורים, ובסוכות הוא יושב בסוכה בצֵל דמהימנותא, ובשמחת תורה הוא רוקד עם התורה הקדושה בשמחה עצומה ובהתעוררות גדולה, אף על פי כן, הרבה פעמים כשעובר החג - הכל נשכח, עד לשנה הבאה. "מִכֶּן רַגַל" - מסוף הרגל, "ועד ראש" - עד ראש השנה הבא, "אֵין בּוּ מְתָם"... צריך להשתדל שההתעוררות של הימים הנוראים ושל חג הסוכות תלווה אותנו למשך כל השנה, ולא תחלוף ללא להשאיר כל רושם בנפשותינו. לכן צריך לקרוא קריאת שמע ערב ובוקר. אם בבוקר הזכרתי את יציאת מצרים וקיבלתי עלי יחוד ה', צריך לעשות זאת שוב בערב, ואם בערב הזכרתי את יציאת מצרים וקיבלתי עלי יחוד ה', צריך לעשות זאת שוב מחר בבוקר. כך גם לגבי שבת: בשבת אני מעיד שה' לבדו ברא את העולם בששה ימים, אבל כשמגיעים ששת ימי המעשה, אני מתחיל להרגיש שיש אחרים ש"מנהלים את העולם" (כביכול). צריך שוב לשבות יום אחד מ"ניהול העולם", כדי להזכר ולהפנים לתוכי מחדש, מיהו המנהל האמיתי של העולם. לא מספיקה שבת אחת בשנה. כי הלב הוא "כמעט", ורושם השבת נמחה מהר מאד בשטף ימי המעשה. צריך שתהיה שבת כל שבעה ימים, כדי להשאיר את רושם השבת בלבנו ברמה הרצויה.

למה תקנו "מהדרין מן המהדרין" בנר חנוכה?

הקב"ה מְצוּה את משה: "ועשית בגדי קִדָּשׁ לַאהֲרֹן אַחִיךָ לְכַבֹּד וּלְתַפְאֲרַת" (שמות כח, ב). למה צריך שהכהנים יהיו לבושים בבגדי כבוד ותפארת? מפני שהלב נמשך אחר העינים. אם אדם יראה את הכהנים מלובשים בבגדים יפים וחשובים, ואת הכהן הגדול לבוש בחשן ואפוד, יכנסו בו יראת שמים והערכה לעבודת ה' שבמקדש, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק (שמסביר את סיבת הציווי לאכול מעשר שני בירושלים): "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך

במצוות רבות כל כך זכר ליציאת מצרים? - כך שואל הבן החכם.

מה עונים לו? - "אֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמֵן". אסור לאכול אחרי הפסח שום דבר. מדוע? אם אכלתי כל מה שה' ציוה, קרבן פסח, אולי גם חגיגה, וכן מצה ומרור, למה אסור לאכול עכשיו גם מנת גלידה? - לגבי קרבן פסח אפשר לומר, שהסיבה לכך היא, מפני שהפסח צריך להאכל על השובע, כדי שלא יֵצֵא משולחן רבו רָעֵב (תוס' פסחים קכ, א ד"ה מפטיירין). אין זה כבוד למלך, שאחרי שסעדתי על שולחני אֵלַךְ ואוכל עוד משהו, כאילו סעודת המלך היתה בלתי מספקת. לכן צריך לאכול את הפסח בסוף הסעודה, ולא לאכול אחריו שום דבר נוסף. ואולם דין זה אינו קיים רק בקרבן פסח. גם בזמן הזה, שאין לנו קרבנות, אסור חז"ל לאכול שום דבר לאחר מצת האפיקומן. כאן לא שייך הטעם שלא יֵצֵא משולחן רבו רָעֵב. מדוע א"כ אסור לאכול גם היום שום דבר לאחר מצת האפיקומן? מסבירה הגמ': כדי שישאר טעם מצה בפיו (פסחים קיט, ב). למה רצו חז"ל שישאר טעם מצה בפה לאחר הסדר? כמדומני, שהסבר הדבר הוא כפי שהסביר מו"ר הרב שלזינגר זצ"ל, מיסד ישיבת קול תורה. הוא הסביר כך: התורה אומרת: "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עֵנִי, כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" (דברים טז, ג). מה פירוש הפסוק? שתאכל בלילה הזה את הפסח ואת המצה, כדי שמפני אכילה זאת תזכור את יציאת מצרים כל ימי חיך. זהו הטעם לכך שחז"ל רצו שישאר טעם מצה בפה. לרמז לך, שבעצם היה צריך שטעם זה ישאר בפיך כל ימי חייך. אלא שאי אפשר לומר לאדם שלא יאכל כלום מליל פסח זה עד ליל פסח הבא, שהרי לא יוכל לחיות באופן כזה, אז לפחות עד סוף הלילה לא יאכל שום דבר אחר. לרמז, שטעם זה צריך ללוות אותך. ואם תאכל משהו לאחר האפיקומן, הטעם האחרון ישכח את הטעם הראשון, כי אחרון אחרון משכח את מה שלפניו. [לכן המנה האחרונה בסעודה נקראת "קינוח הסעודה", כי היא מקנחת את הפה מן הטעם הקודם ומשאירה טעם אחר בפה].

זוהי התשובה לשאלתו של החכם. החכם שאל, למה צריכים כ"כ הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים. התשובה היא - "אֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמֵן". כמו שאתה מבין, שאם תאכל איזה דבר אחרי מצת האפיקומן יֵצֵא טעם המצה מפיך, כך גם פידיעות. אמנם ישבת בלילה וְסִפְרָתְ אֵין הִכָּה ה' את המעצמה האדירה של אותם זמנים, את מצרים, בעשר מכות מופלאות, ואיך הוציא ה' משם את ישראל בניגוד לרצונו של פרעה, אשר מכל זה רואים שרק ה' הוא הפועל בעולם ושום כח אינו יכול לעמוד בפניו, אבל בבוקר הבא, בחול המועד, אתה קם ושומע ששרון עשה כך, ואמריקה אמרה כך, וההסתדרות החליטה כך, ואתה מתחיל לקבל רושם כאילו ישנם כוחות נוספים שפועלים בעולם, ושוכח מה שלמדת בליל הסדר, שרק דבר ה' פועל בעולם; שאם שרון פועל זה בגלל שהקב"ה גזר שיפעל, ואם אמריקה פועלת או אינה

גם בשמן שומשמן או באחד משאר השמנים הכשרים לנר שבת שנמנו במשנה (שבת כד, ב) [לעניות דעתי אין דבריו נכונים בזה, ואכמ"ל], אבל למעשה נעשה להם נס, כדי שלא יצטרכו להדליק בשמן שומשמן או בשמן זית טמא, ויוכלו להדליק בשמן זית טהור. כך לגבי השמן. ומה לגבי המנורה? במנורה, כידוע, לא נעשה להם נס, והם נאלצו להדליק בשפודים של ברזל מחופים פְּבַעַץ (פְּדִיל), ורק אח"כ כשהעשירו עשאו של כסף, וכשחזרו והעשירו עשאו של זהב (ע"ז שם).

למה באמת לא עשה הקב"ה לישראל נס גם במנורה? היד ה' תקצר לשלוח להם מנורת זהב? ! אם ה' כבר רוצה שיקיימו את המצוה עם כל ההדורים, ושולח להם לשם כך שמן טהור ועושה להם נס שידלק שמונה ימים, למה לא שלח להם גם מנורת זהב? חושבני שהתירוץ לזה הוא, שהקב"ה רצה ללמד אותנו בזה יסוד חשוב: אמנם צריך להקפיד במצוות על היופי החיצוני, לא להביא למקדש עֶגֶר ופסח וחולה, ונכון שאי ההקפדה על כך היא שגרמה לתופעת ההתיינות ולשעבוד יוֹן, ואעפ"כ - הפנימיות חשובה יותר מן החיצונית! את החיצונית - מסמל הזהב שבמנורה, שהרי את ההבדל בין זהב לברזל גם גוי רואה. לעומת זאת את הפנימיות - מסמלת טהרת השמן, שבה אי אפשר להבחין בעיני בשר. גם במקרוסקופ המשוכלל ביותר לא ניתן להבחין בין שמן טהור לשמן טמא. רק ההלכה יודעת להבחין בין שמן טהור לשמן טמא, כי טהרה היא פנימיות, לא חיצונית. על כן לא עשה ה' נס במנורה, לשלוח לישראל מנורת זהב, כדי לרמוז על הדבר הזה, שהפנימיות חשובה יותר מן החיצונית, ועד כמה שה' רוצה את ההידור החיצוני במצוות, הוא רוצה קודם כל את ההידור בפנימיות, לא בחיצונית. הרי המלחמה עם יוֹן היתה על הפנימיות. בניגוד לגזירות המן ושאר שונאי ישראל, עד השונא הגדול האחרון ימ"ש בשואה, שרצו להשמיד את הגוף של עם ישראל, היונים לא רצו להשמיד את הגוף של עם ישראל, אלא רצו להשמיד ח"ו את תורת ישראל. אם ח"ו היו מצליחים בזה, היה כל העולם חוזר לתוהו ובוהו ואז גם הגופים היה נשמדים. אבל הם נלחמו לא על הגוף, אלא על הפנימיות, על תורת ישראל ועל חכמת ישראל. ממילא גם החשמונאים מצידם לא נלחמו על עצמאות, אלא נלחמו על האפשרות לקיים מצוות. אח"כ זכו גם "שחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה" (רמב"ם הלכ"י חנוכה פ"ג ה"א), אבל לא על זה היתה המלחמה. המלחמה היתה על קיום התורה והמצוות. לכן דווקא כאן, במצות נר חנוכה, יש להעדיף את הפנימיות על החיצונית. אמנם מצד "זה א-לי ואנוהו" מי שיכול לעשות חנוכיה יפה צריך לעשות חנוכיה יפה, אבל זהו רק מצד ה"ואנוהו" הרגיל של כל התורה כולה, וממילא חיובו הוא רק עד שליש במצוה ולא יותר, כדין כל הידור מצוה שחיובו הוא רק עד שליש במצוה; ואם חנוכית פח עולה למשל עשרה שקלים, אין חיוב לקנות חנוכיה העולה יותר מחמישה עשר שקלים. אבל מצד תקנת "מהדרין מן המהדרין", שהיא תקנה מיוחדת של הידור במצות נר חנוכה, ושיעורה פי כמה וכמה מעיקר

כל הימים" (דברים יד, כג), שע"י שאדם בא לירושלים לאכול שם מעשר שני, הוא רואה את הכהנים בעבודתם ואת הסנהדרין, וע"י זה נכנסת בו יראת שמים (ע"י תוס' ב"ב כא, א ד"ה כי מציון). אם יראה את הכהנים לבושים ח"ו בסמרטוטים, לא יקבל מזה יראת שמים, גם אם תהיה זו אותה העבודה ואותו המקדש, וגם אם יסבירו לו היטב כמה עבודת המקדש היא חשובה ונשגבה. כי הלב הוא "כמעט", ומושפע בקלות ממראה העינים.

הנביא מלאכי, בהפטרה השבוע, מתרעם בדיוק על הדבר הזה, על מה שקורה בימיו, בתחילת בית שני: "וכי תגשון עֶגֶר לְזַבַּחַי אֵין רַע? ! וכי תגישו פֶּסַח וְחֻלָּה אֵין רַע? ! הקריבם נא לְפִתְחֵי הַיְיָ! הַיְיָ צִדְקָה או הַיְיָ שָׂא פְּנֵיךָ? !" (מלאכי א, ח). וכי לְפִתְחָה היית מעז להביא מתנה כזאת? ! הרי במקרה הטוב היה זורק אותך מהבית, ובמקרה הרע היה תולה אותך על העץ! מדוע א"כ לקב"ה אינכם נמנעים מלהביא קרבנות כאלו? "ארור נוכל ויש בעדרו זָכַר, וְנִגְדָר וְזִבְחֵי מִשְׁחָת לַה'" (שם, יד). אינכם מחשיבים את עבודת ה'. ח"ו, כמו שֶׁעָשׂוּ מבוזה את עבודת הקרבנות ועל כן מכר את הבכורה (ע"י רש"י בראשית כה, לא-לד), כך גם אתם מבזים את העבודה. זה כנראה גרם למה שקרה אח"כ, בתחילת בית שני, שנהיו מתיוונים בעם ישראל. מפני שהיו אנשים שחפשו יופי, וכיון שלא מצאו אותו בעבודת המקדש, נמשכו אל תרבות יוֹן, ששם היופי החיצוני הוא עניין גדול.

אולי מפני כך, לאחר שעשה לנו הקב"ה נסים וגברה יד ישראל על היונים, תיקנו חז"ל מצנת נר חנוכה עם "מהדרין מן המהדרין". במצוות אחרות לא שמענו כזאת, שיתקנו מדרגה על גבי מדרגה בהידור המצוה. רק במצנת נר חנוכה תקנו כן. מדוע? מפני שמה שהביא לשעבוד יוֹן ולגזרות אנטיוכוס היה שלא השתדלו להדר במצוות. "וכי תגשון עֶגֶר לְזַבַּחַי אֵין רַע, וכי תגישו פֶּסַח וְחֻלָּה אֵין רַע". ממילא תשובת המשקל והתיקון לעוון זה הוא להיות "מהדרין מן המהדרין". ואכן אין כמעט יהודי שלא משתדל לקיים את מצות נר חנוכה במדרגה זו של "מהדרין מן המהדרין".

למה לא תקנו "מהדרין" ו"מהדרין מן המהדרין" גם במנורה?

אם כל כך חשוב הוא ההידור במצות נר חנוכה, למה לא תקנו חז"ל הידור נוסף במצוה זו, שסתם יהודי ידליק במנורת פח, המהדרין ידליקו במנורת כסף, והמהדרין מן המהדרין ידליקו במנורת זהב, או במנורה העשויה מחומר יקר אחר? יתכן שמה שלא תקנו כן, הוא מפני שכך היה גם בנס עצמו. הרי שני דברים היו חסרים לחשמונאים לקיום מצות הדלקת המנורה במקדש כהלכתה: שמן טהור, ומנורה (שכן היונים לא רק טמאו את השמנים, אלא גם נטלו את כל הכלים שהיו במקדש - ע"י רש"י ע"ז מג, א ד"ה ומלכות בית חשמונאי). והנה, לגבי השמן - נעשה להם נס. אמנם יש סוברים שאם לא היו מוצאים שמן טהור היו יכולים להדליק בשמן טמא, ולדעת הרא"ה קוק זצ"ל (אגרות הרא"ה, ח"ג, אגרת תשצ"ז) היו יכולים להדליק

הכהונה. צריך לשמוח במצוות שאנו זוכים לקיים. גם מבחינת העברת התורה לדורות הבאים, חוסר שמחה בקיום המצוות הוא חסרון גדול. אם הבנים רואים שאבא שמח לשמור שבת, שמח בשמירת הכשרות, שמח בהנחת התפילין, שמח בלימוד התורה, גם הם ירצו לשמור מצוות כמותו. כי אם שמירת המצוות היא חויה נעימה ומשמחת כל כך, למה לא אעשה כן גם אני? אבל אם הבן רואה שאביו מקיים את המצוות כמי שכפאו שד, הוא אומר לעצמו: "מה לי ולצרה זו"? ועלול לזנוח את קיום המצוות לחלוטין.

הפסוק אומר: "אור זרע לצדיק, ולישרי לב שמחה" (תהלים צז, יא). אמנם זוהי הבטחה לעתיד לבוא, אבל גם בעוה"ז, מי שלבו ישר עם ה' אלקיו, המצוות גורמות לו שמחה. הוא שמח שזכה לעמוד לפני ה' בבוקר, ושיזכה לעמוד לפניו שוב בצהריים, וכן בערב. הוא שמח שהתקבל לראיון אישי אצל מלך מלכי המלכים! אמנם היו עוד תשעה יהודים שהתקבלו לראיון אישי זה יחד איתו, אבל זה לא מפריע לו. אדרבה, כן ירבו! סוף סוף גם הוא היה שם.

לעומת זאת, מי שלא אכפת לו כל כך מקיום המצוות, אין לו שמחה בקיומן. מי שאכפת לו משבת, מכשרות, מתפילין, שמח כשזוכה לקיים את המצוות האלו. ומי שלא אכפת לו, לא שמח בזה. כך גם בדברים אחרים. מי שאכפת לו מדבר מסוים, מרגיש בו שמחה, ומי שלא אכפת לו, לא מרגיש בו שמחה. למשל, כש"ביתר ירושלים" מנצחת, הרחובות מלאים שמחה וצהלה. אותי, לעומת זאת, זה לא משמח. מדוע? כי כלל לא אכפת לי אם ביתר תנצח או הקבוצה השניה תנצח. ממילא, גם כשמתברר שביתר היא המנצחת, אין לי שמחה בזה. אולי זה חסרון אצלי, אבל ככה זה, מה לעשות...

כתוב שלאבלות, ח"ו, לא מחנכים את הקטנים (עי' שר"ע י"ד סי' שצ"ו ס"ג). למה? כי מקווים שעד שיהיו גדולים כבר לא תהיה אבלות, כבר יהיה "בְּלֶעַ המות לְנֶצַח" (ישעיה כה, ח), וא"כ לא צריך לחנך אותם לזה. אבל לאבלות אחת כן מחנכים אותם - לאבלות על ירושלים, בימי בין המצרים ובתשעה באב. הם לא צריכים לצום, אבל להתאבל על ירושלים, אם הגיע לחינוך מחנכים אותו (עי' משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק ע', ס"ק פ"א ועוד). למה? הרי גם בזה אנו מקווים שעד שהקטן יגדל כבר יבנה המקדש? אומר הראי"ה קוק זצ"ל, מפני ש"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים - אינו רואה בשמחתה" (תענית ל, ב). והסביר הרב קוק, שאין הכוונה שבתורת שכר ועונש יקרה כך, אלא בדרך הטבע יהיה כך. כי אדם שלוקח דבר מסויים ללב, שמח כשהוא בא על תיקונו, ואדם אחר שאינו לוקח את אותו דבר ללב, לא אכפת לו גם כשבא על תיקונו. ממילא, מי שלוקח את חורבן ירושלים ללב ומתאבל עליו, ירגיש שמחה כשירושלים תבנה במהרה בימינו. ומי שלא אכפת לו מן החורבן, לא תהיה לו אותה שמחה שתהיה לכל ישראל כשירושלים תבנה. צריך א"כ להשתדל לקחת את המצוות

המצוה (שהוא נר אחד בלבד לכל המשפחה), התקנה להדר בזה היא רק במספר הנרות, אבל בכלי שבו מדליקים לא תקנו להדר יותר מהרגיל, מהטעם שבארנו.

חיצוניות ופנימיות בתפלה

גם בתפילה ישנן הרבה הלכות הנוגעות לצורה החיצונית של המתפלל. על המתפלל להתלבש יפה, לעמוד עם הרגלים מכוונות, לכרוע ולהשתחוות במקומות שתקנו חז"ל לעשות כן, ובכל זאת כל אלו הם דברים חיצוניים לתפילה. לא הם עיקר התפילה. עיקר התפילה הוא הלב. בעל "חובת הלבבות" אומר משל על מי שעושה את כל הדברים האלו כהוגן, כורע ומשתחוה וכו', אבל חסר לו הלב בתפילה: משל לעבד שאדוניו בא לביתו. ציוה העבד לאשתו ולבניו ביתו לכבד את האדון ולעשות לו את כל צרכיו, ואילו הוא עצמו הלך להתעסק בדברים בטלים, ונמנע מלעמוד ולשרת את האדון בעצמו. האם זה כבוד לאדון? ודאי שלא! שלחת את בני ביתך לשרת את האדון, אבל אתה עצמך לא באת לקבל את פניו! כך הם פני הדברים גם בתפלה, כאשר הלב שולח את הלשון ואת הידים ואת הרגלים ואת שאר האברים לעמוד ולכרוע ולהשתחוות בתפלה, ואילו הלב עצמו אינו עסוק בתפלה (חובת הלבבות, שער חשבון הנפש פ"ג, האופן התשיעי). נכון שאיננו יכולים כל כך לכוון בתפילה, לכן אנו מסתפקים הרבה פעמים בחיצוניות של התפילה, אבל צריך לדעת שלא זה העיקר. העיקר הוא הלב שמושקע בתפילה. לא "לקרוא" בסידור מעמוד שלוש עשרה עד עמוד תשעים ושבע, אלא להתפלל את הדברים, לרצות שה' יהיה ברוך, להזכיר שהוא אלקי אברהם יצחק ויעקב, וכן הלאה. אפילו מי שסובר שמצוות אינן צריכות כוונה, מודה שלכתחילה מצוות צריכות כוונה (עי' משנ"ב סי' ס' ס"ק ז'). התורה הרי אומרת: "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג), הרי שצריך "לב" לקיום המצוות, לפחות לכתחילה.

לשמוח בקיום המצוות

התורה אומרת תוכחה נוראה בפרשת כי תבוא. על מה באה ח"ו התוכחה הנוראה הזאת? - אומרת התורה: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מֵרַב פֶּלַח" (דברים כה, מז). לא כתוב כאן שלא עבדת את ה'. עבדת! אבל לא עבדת בשמחה ובטוב לבב. עשיית מצוות, אבל לא בשמחה. למה זה נורא כל כך? למה מגיע על כך עונש גדול כזה, שהגויים יעלו עלינו ח"ו מעלה מעלה וישלטו בנו, ושדפון וירקון וכל שאר הפורעניות המוזכרות שם? מפני שאם לא עבדת בשמחה ובטוב לבב, סימן שחסר לך באמונה בחשיבות קיום המצוות. אם היית מבין את גודל העניין של קיום המצוות, את גודל עבודת ה' בכל מילה של תורה שאתה לומד, בכל הנחת תפילין שאתה מניח, בכל שבת שאתה שומר - לא יתכן שלא תשמח. ואם אינך שמח, סימן שאינך מבין את שוויים של התורה והמצוות. אתה בבחינת עֶשׂוֹ ח"ו, "נִיכַד עֶשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה" (בראשית כה, לד). גם הוא לא הבין מה שווה לו

ללב, לשמוח בהנחת התפלין כל בוקר, בתפלה, בשמיעת
ברכת כהנים, וכן בכל מצוה ומצוה שזוכים לקיימה.
יהי רצון שנזכה באמת לטוב ה' כל הימים, לראות את
ירושלים בבנינה, ואת חנוכת בית המקדש החדש במהרה
בימינו, אמן.